

ZAMONAVIY DUNYODA MEDIAMAKON XALQARO RAQOBAT VA AXBOROT MAYDONI SIFATIDA

Shoyimqulova Ozoda Sayfiddin qizi
Guliston davlat pedagogika institutining
Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va
huquq ta'limi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mediamakonda axborot tushunchasi yoritilgan bo'lib, axborotning bugungi kundagi o'rniga ahamiyat qaratiladi. Hozirgi kunda axborot madaniyatini shakllantirish eng dolzarb masalalardan biridir. Chunki axborot oqimining jadal o'sib borishi, taqdim etilayotgan axborotlar orasidan kerakli, foydalilarini ajratib olish murakkab jarayon hisoblanadi.

Kalit so'zlar: axborot, mediamakon, media savodxonlik, axborot madaniyati, internet, ommaviy axborot vositalari, raqobat.

Ключевые слова: информация, медиaprостранство, медиаграмотности, информационная культура, интернет, СМИ, соревнование.

Keywords: information, media space, media literacy, information culture, internet, mass media, competition.

Yigirma birinchi asr axborotning nazariy va amaliy ijodi eng cho'qqisiga ko'tarilgan asr. Shuning uchun ham bugungi kunda yigirma birinchi asrni axborot asri deb atashadi. Axborot so'zi “information” lotincha so'zidan olingan bo'lib, ma'lumot berish, tushuntirish ma'nolarini anglatadi. Axborot - inson va jamiyat hayotidagi o'ziga xos hodisadir. Bir tomondan, axborot bu inson va jamiyatning mavjudlik sharoitlariga moslashuv imkoniyatini ta'minlovchi, atrofimizdagi dunyo haqidagi bilimlarni yig'ish vositasi bo'lib, ular orasida inson va jamiyat o'z ehtiyojlarini qondirish va manfaatlarini amalga oshirish maqsadlarida to'g'ri keladigan harakat yo'nalishini tanlashadi. Masalan, “ertaga yomg'ir yog'adi” degan axborot sayrga otlangan kishi uchun soyabon olish zarurligi haqida qaror qabul qilishga yordam beradi. Boshqa tomondan, axborot insonni, uning harakatlarini jamoat tashkilotlari faoliyatini, davlat hokimiyati organlarini, texnik tizimlarni boshqarish vositasidir. Bugungi kunda insonlar axborot va yangiliklarsiz hayotlarini tasavvur eta olishmaydi. Zamonaviy mediamakonda katta hajmdagi axborotlarni auditoriya har kuni qabul qilyapti. Jahonda sodir bo'layotgan dolzarb mavzular, voqea-hodisalarni, birinchi navbatda, OAV orqali kuzatamiz. Bu borada auditoriyaga ishonchlilik, xolislik, tezkorlik, aniqlik kabi tamoyillar birlamchi ahamiyatga ega.

Bugungi kunga kelib axborot olish va uni tarqatish maydoni sifatida internet hayotimizning muhim va ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Inson, avvalo, olayotgan va tarqatayotgan axborotning ishonchli ekanligiga amin bo'lishi kerak. Ishonchlilik tamoyili axborotning eng asosiy shartidir. Qaysi manba ishonchli, qaysi manba noto'g'ri xabarlar tarqatishi mumkinligini media savodxonligi yuqori bo'lgan odam osongina sezishi mumkin. Media savodxonlik - insonlarga media shakllarini va

xabarlarini tahlil qilish, baholash va yaratishga imkon beradigan ko‘nikmalar to‘plami. OAVning yoshlar hayotidagi ta‘siri juda katta. Musiqa, televizor, video o‘yinlar, jurnallar va boshqa OAV dunyoni qanday ko‘rishimizga ta‘sir ko‘rsatadi. Bu ta‘sir, ko‘pincha, bolalik davridan boshlanadi. Shuning uchun ularda mediasavodxonlik ko‘nikma va odatlarini bolalikdan rivojlantirish kerak. Mamlakatimizda axborotni to‘plash, qayta ishlash, saqlash va tarqatish bilan ko‘plab tashkilotlar shug‘ullanadi: kutubxonalar, statistik markazlar, axborot xizmatlari, OAV. Birinchi marta “axborot savodxonligi” tushunchasi 1977-yilda AQSHda ishlatilgan va oliy ta‘limni isloh qilish milliy dasturida qo‘llanilgan. Axborotdan mahrum bo‘lish shaxsning ham, jamiyatning ham turg‘unlashuviga olib keladi. Sotsiolog olimlarning ta‘kidlashicha, axborot qanchalik ko‘p to‘plansa, jamiyat shuncha ko‘p rivojlanar ekan. Albatta, bu fikr to‘g‘ri, ammo u izoh talab etadi. Bu yerda axborot mazmuni aniqlashtirilmaganligi bois, uning “mohiyati” siyosiy, mafkuraviy, iqtisodiy va h.k. bo‘lishi mumkin. Totalitar tuzum (o‘tmishda militarizmga g‘arq bo‘lgan Yaponiya, fashizm o‘chog‘iga aylangan Italiya va Germaniya, “temir parda” egasi bo‘lgan SSSR va b.q.)larga “ongni tozalaydigan”, unga saralab olingan qadriyatlarni shafqatsizlarcha singdiriladigan axborot xos bo‘lib, buning natijasida insonlar manqurtlik va zombilashtirish qurboniga aylangan. Demokratiya sari taraqqiyotga yuz tutgan mamlakatlarga esa fuqarolarning turfa manfaatlarini qondirishga yo‘naltirilgan keng miqyosdagi va mazmundagi axborot xosdir. Axborot hokimiyat demakdir. Shuning uchun ham qadimdan u qabila yetakchilari va kohinlar, shamanlar va siyosiy elita quroli bo‘lib kelgan. Omma esa hokimiyat vakillari qo‘lida to‘plangan mazkur bilimlarning juda ham oz hajmiga ega bo‘lgan. Faqatgina xalqlarning ma‘rifatga va demokratiya sari intilishlari natijasida yuqoridagilar axborotga bo‘lgan monopoliyadan chekinishga majbur bo‘ldi. Ammo hozirgi kungacha ham axborot erkinligi ajralmas qismi bo‘lgan fuqarolik erkinliklari va ularga davlat hokimiyatining munosabati o‘z dolzarbligini yo‘qotgani yo‘q.

Globalashuv, hozirgi kunda ko‘proq axborot globalashuvida o‘z ifodasini topmoqda. Globalashuv so‘zi iqtisodiygina emas, ijtimoiy-siyosiy, ma‘naviy-ma‘rifiy va boshqa qariyb barcha sohalaridagi umuminsoniy jarayonlarni qamrab oluvchi tushunchaga aylanib ulgurdi. Axborot globalashuvi dunyo mamlakatlaridagi shart-sharoit va ijtimoiy-siyosiy, ma‘naviy-ma‘rifiy hayotimizdagi umumiylikni, o‘xshashliklarni keltirib chiqardi. Buning oqibati o‘laroq: birinchidan, dunyoda oliy darajadagi ilg‘or jamiyat barpo etishning birdan-bir oqilona yo‘li demokratik -huquqiy davlat qurish erkinligini e‘tirof etish kuchaydi;

ikkinchidan, demokratik-huquqiy jamiyatning bosh belgisi va shartlaridan biringinchi axborot vositalarining erkinligi ekanligini inkor etish mumkin bo‘lmay qoldi;

uchinchidan, biror taraqqiy etgan mamlakat matbuotini erkinlashtirish sohasida erishilgan ilg‘or tajribalarni uzoq-yaqin davlatlarga tarqatish imkoniyatlari ko‘paydi;

to‘rtinchidan, xalqaro jurnalistika maktablarini qamrab olishga qodir ko‘plab muhim xalqaro hujjatlar yaratildi va hayotga tatbiq etildi;

bashinchidan, dunyo mamlakatlaridagi matbuot erkinligi ahvolini xalqaro miqyoslarda kuzatish, ular haqida fikr-mulohaza yuritish, bahosini berish va shu asosda muayyan mamlakatdagi ahvol haqida dunyo jamoatchiligi fikrini shakllantirish odati birmuncha ommalashdi.

Sanab o‘tilgan holatlar, tabiiyki, dunyoni yaxlit axborot maydoniga aylantirib ulgurdi. Shuni e’tirof etish kerakki, endilikda davlatlarning qudrati, salohiyati nechog‘li ko‘p axborotga egaligi bilan o‘lchanmoqda. Axborotga egalik qilish tevaragida raqobat har qachongidan kuchayib bormoqda. Mazkur jarayonning o‘zi xalqaro jurnalistikaning qaror topishini, rivojlanishini, natijada butunjahon jurnalistikasi xususiyatlarining umumiylovini jadallashtirmoqda.

Bugungi kunga kelib yoshlar mediadan juda faol foydalanmoqda. Jahonda yuz berayotgan voqea-hodisalar qisqa muddat ichida ommaviy axborot vositalari ta’sirida boshqa davlatlarga tarqalmoqda. Ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshiriladigan va katta mablag‘ talab qilmaydigan g‘oyaviy ta’sir va tazyiqning o‘ziga xosligi shundaki, u o‘quvchi, tinglovchi yoki tomoshabinga sezdirmasdan amalga oshiriladi va bevosita qurbonlarni keltirib chiqarmaydi. Axborot dushmani yo‘q qilmagan, katta xarajatni talab qilmagan holda yuqori samara beradi. Bunda g‘oyaviy ta’sir yo‘naltirilgan mamlakatlar aholisining xohish-istaklari, mentaliteti, mavjud muammolari jiddiy o‘rganilgan holda asosiy diqqat kishilar ongi va dunyoqarashiga ta’sir ko‘rsatishga, shakllangan qadriyatlarni o‘zgartirishga, ularning regulyatorlik rolini kamaytirishga yoki butunlay yo‘qqa chiqarishga qaratiladi. Bunday ta’sir o‘tkazishda davriy nashrlar tadrijiylik, radio va televideniya usullaridan ustalik bilan foydalanishmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Интернетдаги таҳдидлардан ҳимоя: Ёрдамчи ўқув кўлланма/ М. Амин Яҳё; Масъул муҳаррир А.Ҳасанов. - Тошкент: Movarounnahr, 2016. - 408 б.
2. Akbarjonovich M. A. AN ANALYTICAL APPROACH TO THE ELIMINATION OF CORRUPTION //Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – Т. 11. – №. 4. – С. 2045-2047.
3. MANSUROV A. Development stages of migration from a historical point of view //News of UzMU journal. – 2024. – Т. 1. – №. 1.1. 1. – С. 108-111.
4. Jozef Nay. Yumshoq kuch. T.: Tirilish. 2023. 288 b.